

Британії займати важливу роль у світовій системі. Однак такі фактори, які визначались у зовнішній політиці держави як винятковість (стратегія «Глобальної Британії») та занепад (наслідки BREXIT на сучасному етапі, фінансові складнощі після COVID-19), продовжують визначати зовнішньополітичний курс Сполученого Королівства сьогодні, чим і пояснюється її прагнення відігравати провідну роль у світі. Саме над цим і працює нове керівництво наразі.

Abstract. This article examines the transformation of the foreign policy of the United Kingdom after the BREXIT, including the policy of B. Johnson and the ideas of “Global Britain”, the position of the state in the framework of Russian aggression against Ukraine and with the coming to power of the new Prime Minister L. Truss. In the research process, the following methods and approaches were used: a systematic approach that makes it possible to consider the phenomenon being studied as a whole element, methods of induction and deduction, and dialectical methods of research. The author made conclusions about the partial withdrawal of the new government from the strategy of “Global Britain”, giving priority to improving the image of the state at the regional level, by means of strengthening the security component on the continent within the framework of the Russian-Ukrainian war, which will allow to improve its influence in Europe and at the same time in the world as a “defender of liberal values from authoritarianism”, restore former relations with European states, mitigate the consequences of BREXIT and protect national interests.

Keywords: Great Britain, «Global Britain», BREXIT, Russian-Ukrainian war, EU.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. British Council. Global Soft Power Index 2022: USA bounces back better to top of nation brand ranking. *Brand Finance logo*. URL: <https://brandfinance.com/press-releases/global-soft-power-index-2022-usa-bounces-back-better-to-top-of-nation-brand-ranking>
2. Delic D. What next for Global Britain under a Truss premiership? *The Foreign Policy Centre*. URL: <https://fpc.org.uk/what-next-for-global-britain-under-a-truss-preiership/>
3. Parker George. Truss Liz explores joining Macron’s proposed European group. *Financial Times*. September 2022. URL: <https://www.ft.com/content/53793289-7633-44c2-8523-908a371b9389>
4. Global Britain in a Competitive Age the Integrated Review of Security Defence Development and Foreign Policy. *HM Government*. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/975077/Global_Britain_in_a_Competitive_Age_the_Integrated_Review_of_Security_Defence_Development_and_Foreign_Policy.pdf
5. Palen, Marc-William. «Britain’s Imperial Ghosts Have Taken Control of Brexit». *The Conversation*, 26 June 2017. URL: <https://theconversation.com/britains-imperial-ghosts-have-taken-control-of-brexit-79439>
6. Prime Minister’s Office, 10 Downing Street, FCDO and The Rt Hon Elizabeth Truss MP, Speech: Prime Minister Liz Truss’s speech to the UN General Assembly: 21 September 2022. *Gov.uk*, September 2022. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-liz-truss-speech-to-the-un-general-assembly-21-september-2022>
7. Science Direct «Living Up to a New Role in the World: The Challenges of “Global Britain”». *Orbis Volume* 62, Issue 4, 2018, P. 582–597.
8. Turner Oliver. «Global Britain and the Narrative of Empire». *Political Quarterly* 904 (2019): 727–734.
9. «UK foreign policy in a shifting world order». *Parliament UK*. 2018. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/ld201719/ldselect/ldintrel/250/25009.htm>
10. Yule-Smith O. LOSING ITSELF IN A ROLE: A HALF-CENTURY OF BRITISH FOREIGN POLICY. URL: <https://warontherocks.com/2021/06/losing-itself-in-a-role-a-half-century-of-british-foreign-policy/>
11. York J. War in Europe gives the UK new momentum for a role on the world stage. *France 24*. URL: <https://www.france24.com/en/europe/20220413-war-in-europe-gives-the-uk-new-momentum-for-a-role-on-the-world-stage>

УДК: 327.7.341.1

РЕАКЦІЯ ООН НА ПОЧАТОК ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

К. С. Щербина, І. Г. Паніна

Анотація. У дослідженні аналізується реакція Генерального Секретаря, Ради Безпеки та Генеральної Асамблеї ООН на початок повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року та основні результати роботи зазначених органів станом на початок жовтня 2022 року. Актуальність теми обумовлена необхідністю зрозуміти позицію та поведінку ООН у кризовій ситуації з метою подальшого пошуку способів підвищення ефективності організації та дієвого використання майданчика у вигляді ООН на користь української дипломатії. Робота спирається на аналітико-синтетичний метод і структурно-функціональний аналіз, які дозволили дослідити зазначену проблематику.

Ключові слова: агресія, війна, Україна, Росія, ООН, Генеральна Асамблея, Рада Безпеки ООН, резолюція.

Вступ. Початок повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну та розгортання кровопролитної війни у самому центрі Європи сколихнули увесь світ. Як показує історія, такі події часто стають причиною зміни світового порядку або ж трансформації міжнародних відносин. Початок процесу історичних змін можна прослідкувати на прикладі Організації Об'єднаних Націй. Саме у стінах найбільшої у світі організації проходять обговорення глобальних світових проблем, приймаються необхідні рішення, відбуваються дискусії, на основі яких формується імідж держав. Для України ООН є важливим майданчиком для відстоювання своєї позиції і пошуку партнерів, особливо під час війни.

Робота ООН постійно обговорюється у колах як українських дослідників, так і закордонних авторів. Основна увага приділяється необхідності реформування організації. Про проблеми реформування РБ ООН пишуть Л. Дорош та С. Охремчук [1]. У роботі вони зіставляють позиції світових лідерів стосовно реформи, а також доводять, що від неї залежить подальше ефективне існування Організації Об'єднаних Націй та майбутнє усієї міжнародної системи безпеки. Ці ж питання висвітлюють у своїх роботах А. Кожушко та М. П. Требін [2, 3]. Питання реформування ООН після початку повномасштабної агресії Росії підіймає О. П. Іваницька [4]. Дослідниця наводить приклади неефективності ООН у виконанні своїх повноважень у сучасних обставинах, а також розглядає провідні підходи та моделі реформування ООН, які пропонуються державами, регіонами, групами дипломатів. У своїй статті відомий американський дослідник Ф. Фукуяма також відкрито пише про неефективність РБ ООН і зазначає, що єдиною перевагою організації в умовах війни Росії проти України є голосування в ГА, яке дозволяє визначити поганих акторів та тих, хто ухиляється від відповідальності [5].

Отже, проблема реформування ООН продовжує залишатися на порядку денному, проте дослідження реакції організації на початок повномасштабного вторгнення Росії в Україну потребує детальнішого розгляду. Відповідно, метою статті є відслідковування реакцій Генерального Секретаря, членів Ради Безпеки та учасників Генеральної Асамблеї на початок повномасштабного вторгнення Росії в Україну й аналіз зміни міжнародного статусу та іміджу учасників війни на основі результатів голосувань у Генеральній Асамблеї ООН.

Основна частина. ООН – найбільша у світі міжнародна організація, яка була створена в 1945 році і сьогодні налічує 193 держави-члени, що об'єдналися заради подолання викликів ХХІ століття. ООН покликана вирішувати питання миру та безпеки у світі, зміни клімату, сталого розвитку, прав людини, роззброєння, тероризму, гуманітарних і надзвичайних ситуацій, гендерної рівності, управління, виробництва продовольчої продукції, здоров'я, бідності та інших проблем, з якими зіткнулося людство.

Водночас, організація, починаючи з року її заснування, залишається єдиним майданчиком для дискусій та прийняття рішень, що об'єднує всі держави світу. ООН є платформою, де кожен її член має можливість висловитися стосовно того чи іншого питання або взяти участь у його вирішенні. Відповідно, найбільш серйозні виклики світовій безпеці та миру, особливо конфлікти чи загрози їх виникнення, обговорюються у стінах головних органів організації, як-от Генеральна Асамблея та Рада Безпеки.

Перетнувши державний кордон України 24 лютого 2022 року, Російська Федерація розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, зазіхнувши на суверенітет та територіальну цілісність сусідньої держави та вкотре порушивши статут ООН, у якому чітко зазначено: «Усі члени у своїх міжнародних відносинах утримуються від загрози силою або її застосування проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави або в будь-який інший спосіб, який суперечить цілям Організації Об'єднаних Націй» [6]. Ганебна поведінка Росії викликала обурення та засудження її дій в Україні серед низки держав.

Реакція ООН була швидкою, проте обережною. У цей же день Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш виступив із заявою, в якій повідомив, що Європа не бачила такої військової операції десятиліттями і це є порушенням Статуту ООН. Крім того, він закликав зупинити військову операцію і згорнути війська, адже захист цивільного населення залишається пріоритетом для організації. Хоч дії Росії і було засуджено, Гутерріш продовжував називати війну в Україні «конфліктом», а фазу, що розпочалася 24 лютого – «військовою операцією», тобто так як її ідентифікує РФ [7]. Протягом тижня, розуміючи, що Росія не збирається закін-

чувати війну і буде продовжувати нищити українські землі та завдавати ракетних ударів по мирному населенню, риторика дещо змінилася. Генеральний секретар визнав дії Росії в Україні війною [8].

2 березня 2022 року на 11 надзвичайній спеціальній сесії ГА ООН було прийнято першу резолюцію стосовно війни Росії в Україні [9]. У резолюції, яка була розроблена 96 членами організації, вимагається негайно вивести усі збройні сили за межі міжнародно визнаних кордонів України, негайно зупинити застосування сили проти українського народу. У документі, затвердженому на початку березня, ще лунали заклики дотримуватися Мінських угод, проте вже тоді було зрозуміло, що це неможливо.

Станом на початок березня 2022 року Україну підтримала низка демократичних держав, адже за ухвалення резолюції проголосувала 141 держава, 35 – утрималися, 5 – проголосували проти (Росія, Білорусь, КНДР, Сирія, Еритрея) [10]. Як бачимо, у списку прихильників РФ не залишилося колишніх вірних друзів, як-от Китай, Казахстан, Вірменія, Венесуела, Сербія, Угорщина тощо. Результатом такої підтримки є не лише слідування Статуту ООН, підтримка прав людини чи гуманність, а й результат роботи українського керівництва, армії та дипломатів, які зробили усе можливе, щоб вистояти у перші дні війни, зберегти моральний дух і єдність українців, здобути політичну та матеріальну підтримку партнерів і довести усім, що Україна здатна постояти за себе і вести боротьбу з Росією, військова міць якої виявилася міфом [9].

ООН приділила значну увагу гуманітарній ситуації. Зважаючи на масові обстріли росіянами мирних мешканців та повідомлення про випадки катувань, зґвалтувань та знущань як над звичайними громадянами, так і військовими, 4 березня 2022 року Рада ООН з прав людини ухвалила рішення про термінове створення незалежної міжнародної комісії з розслідування агресії Росії проти України. «За» проголосувало 32 держави, «проти» 2 – Росія та Еритрея. Серед тих, хто утримався, знову ж таки ті, хто протягом десятиліть були вірними партнерами російському режиму, але продовжують боятися руйнувати зв'язки з агресором – Казахстан, Вірменія, Узбекистан; країни Африки, які Росія продовжує переманювати або вже переманила на свій бік, пропонуючи зброю та продовольство, як-от Судан, Габон, Намібія, Камерун, а також Китай, Куба, Індія, Пакистан та Венесуела, які керуються такими ж мотивами [11].

Цього ж місяця, 24 березня 2022 року, відбулося ще одне голосування в Генеральній Асамблеї ООН. У резолюції засуджуються дії Росії та вимагається, щоб росіяни склали зброю та надали безперешкодний доступ гуманітарному персоналу до об'єктів цивільної інфраструктури та населення. Асамблея засуджує порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини і закликає всі сторони збройного конфлікту поважати міжнародне гуманітарне право, включно з Женевськими конвенціями 1949 року і додатковим протоколом від 1977 року. У резолюції згадується й облога Маріуполя, яка призвела до критичного гуманітарного становища, відповідно, держави-члени закликали до припинення облоги міста. Результат голосування був подібним до голосування за резолюцію від 2 березня: 140 – «за», 5 – «проти» [12].

Наступною важливою подією для України та світу стало виключення Росії з Ради з прав людини, що відбулося 7 квітня на засіданні ГА ООН. 93 країни проголосували «за» та 24 «проти» [13]. Цьому передувало вигнання росіян з північних територій України українськими військами. Після чого було виявлено сотні тіл закатованих місцевих жителів у братських могилах або просто посеред вулиць чи у підвалах. Світлина з цих регіонів викликали осуд та засудження дій російських військових по всьому світу. Росія порушила усі можливі права людини, тому на спеціальній екстреній сесії щодо війни в Україні було прийняте правильне рішення – виключити країну-вбивцю та терориста із Ради з прав людини. Ця подія стала ще однією перемогою України на дипломатичному фронті, адже виключення Росії із Ради означає, що вона більше не зможе голосувати, вносити пропозиції, пропонувати проекти рішень, відтак втрачає один із важелів впливу на світову спільноту.

26 квітня 2022 року у стінах ООН було прийнято важливу резолюцію для України та самої організації. Вона стосується застосування права вето постійними членами ООН, а саме: необґрунтованому використанню права вето, а також такому, що суперечить Статуту ООН [14]. Черговий раз необхідність врегулювати накладання права вето виникла після спроб Ради Без-

пеки змусити Росію вивести війська з території України та припинити війну. Відповідно, Російська Федерація – лідер із застосування вето – знову використала можливість. З моменту прийняття резолюції, якщо один із постійних членів Ради Безпеки накладає вето, Генеральна Асамблея розпочинає засідання для розгляду вето та його обговорення. Отже, вперше з моменту створення організації Рада Безпеки стає підзвітною Асамблеї, адже перша повинна розробити звіт про причини застосування вето, і якщо хтось із постійних членів відкрито зловживає своїм статусом, Генеральна Асамблея, за наявності політичної волі членів організації, має право вплинути на вирішення ситуації. Таке рішення можна розцінювати як практичне визнання членами ООН Ради Безпеки як такої, що не здатна забезпечити стабільність та мир, а також маленьким кроком до реформування органу. Проте така система роботи ООН потребує розвитку та уточнення стосовно того, як Генеральна Асамблея може вирішити проблему невинного накладання вето.

Підтвердженням цього є чергове використання Росією права вето на резолюцію, яка засуджувала спробу агресора приєднати окуповані нею регіони до своїх територій, що відбулося 30 вересня 2022 року. Однак рішуча реакція країн-членів ООН не забарилася після широкомасштабних ракетних обстрілів збройними силами Росії українських міст, що призвели до загибелі та поранень десятків мирних мешканців. 12 жовтня Генеральна Асамблея ООН значною більшістю голосів прийняла резолюцію, в якій закликала країни не визнавати результати фальсифікованих голосувань на так званих референдумах, що були проведені в регіонах, які тимчасово перебувають під контролем російської армії, а також засудила їх і вимагала у Москви змінити своє рішення. У результаті 143 країни-члени проголосували «за», п'ять – «проти» і 35 «утрималися». Результати голосування означають рекордну і безпрецедентну підтримку України низкою світових держав, а також про втрату Росією свого колишнього іміджу, статусу та впливу, завдяки яким вона схилила більш слабкі держави до голосування на свою користь [15].

Висновки. Отже, проаналізувавши реакцію світової спільноти на початок повномасштабної війни Росії проти України, можна зробити висновок, що підтримка України продовжує зростати. Підтвердженням цього є як і перша заява Генерального Секретаря ООН Антоніу Гутерріша щодо початку війни, у якій він закликав зупинити військову операцію і згорнути війська, так і результати голосування за резолюції на підтримку України та засудження дій Росії, які дають підставу вважати, що агресор поступово втрачає вплив навіть серед близьких союзників і змушений шукати підтримки в африканських держав або прихильників соціалізму. Крім того, важливою подією стало виключення Росії з Ради з прав людини, що означає неможливість голосувати, вносити пропозиції, пропонувати проєкти рішень і втрату одного із важелів впливу на світову спільноту. У свою чергу розробка резолюції про контроль Генеральною Асамблеєю застосування права вето постійними членами Ради Безпеки є важливим кроком до покращення функціонування ООН та можливості реформування організації, що є очевидною перевагою для України.

Abstract. The study analyzes the reaction of the Secretary General, the Security Council and the UN General Assembly to the beginning of Russia's full-scale invasion of Ukraine on February 24, 2022 and the main results of the work of these structures as of the beginning of October 2022. The relevance of the topic is due to the need to understand the position and behavior of the UN in a crisis situations in order to further search for ways to increase the effectiveness of the organization and effectively use the platform in the form of the UN for the benefit of Ukrainian diplomacy. The work is based on the analytical-synthetic method, methods of generalization and observation, which made it possible to investigate this issue.

Keywords: aggression, General Assembly, Russia, resolution, Security Council, Ukraine, UN, war.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дорош Л. Охремчук С. РБ ООН у сучасних умовах: до проблеми пошуку варіантів реформування. *Humanitarian vision*. Львів: Львівська політехніка, 2015. Вип. 1. С. 19–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hv_2015_1_2_6
2. Кожушко А. Реформа ООН: реалізація концепції «світового уряду». *Каразінські читання (історичні науки): тези доповідей 69-ї міжнародної наукової конференції 29 квітня 2016 р.* Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. С. 107–108.

3. Требін М. П. ООН на шляху реформ. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. 2018. № 4(39). С. 76–93.
4. Іваницька О. П. Проблеми й шляхи трансформації ООН у контексті російсько-української війни. *Політичне життя*. 2022. № 3. С. 120–132.
5. Fukuyama F. Preparing for Defeat. *American purpose*. 2022. URL: <https://cutt.ly/DBNtUBN>
6. Статут ООН / ООН. URL: <https://cutt.ly/EBXFgB3>
7. Statement by the Secretary-General on Ukraine since 24.02.2022 / UN. URL: <http://surl.li/djmit>
8. Secretary-General's remarks to the General Assembly Emergency Special Session on Ukraine / UN. URL: <https://cutt.ly/tBNtCaY>
9. Resolution adopted by the General Assembly on 24 March 2022 / UN. URL: <https://cutt.ly/PBXFiRE>
10. General Assembly resolution demands end to Russian offensive in Ukraine / UN. URL: <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113152>
11. Human Rights Council to establish Commission of Inquiry on Ukraine / UN. URL: <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113292>
12. Resolution adopted by the General Assembly on 24 March 2022 / UN. URL: <https://cutt.ly/ZBXFcqt>
13. Resolution adopted by the General Assembly on 7 April 2022 / UN. URL: <https://cutt.ly/vBXFQu6>
14. Resolution adopted by the General Assembly on 26 April 2022: Standing mandate for a General Assembly debate when a veto is cast in the Security Council / UN. URL: <https://cutt.ly/0BXFEvM>
15. Resolution adopted by the General Assembly on 12 October 2022: Territorial integrity of Ukraine: defending the principles of the Charter of the United Nations / UN. URL: <https://cutt.ly/0BXFTkf>